

Útvary národního jazyka

A) Spisovná slovní zásoba

bez emocí, dle se používá v jakémkoliv situaci

- 1) **Neutrální** = lze je použít v různých oblastech vyjadřování stol

Úkol: Napište, jak hodnotíte vhodnost jazykových prostředků v následujícím textu:

Vážená maminko,

neutrální

nejou neutrální

píšu Ti z lyžařského zájezdu naší školy. Užíváme si nádherného počasí a pozorně nasloucháme našim instruktorům. Ne vždy se nám ale daří dosáhnout kýžených výsledků. Když se unaven vrátím z nelehkého výcviku na ubytovnu, velmi rád hovořím s ostatními chlapci (...)

- 2) **Slohově zabarvená** = je vhodná v určitých druzích textu

A) Slova hovorová

Úkol: Přečtěte si výňatek textu o hovorové češtině a 1) vypište si definici hovorové češtiny 2) podtrhněte ty části textu, které se podle vás autorce podařily:

„Děkuju“ je také spisovně

11. 1. 2022 | Pravopisné jednohubky

Často se divíte, proč jako mistr světa v češtině ☺ píšu nespisovná slova: děkuju, doporučuju, miluju, maluju, píšu, můžu atd.

☆ Můžu si to dovolit proto, že vím, že nespisovná nejsou, jsou hovorová.

☆ **Hovorová čeština** je spisovný útvar určený pro polooficiální a **neoficiální projevy**.

Je to jako zahrádka před restaurací. Je to ještě restaurace, ale už na ulici...

A jako zahrádka není povinným doplňkem restaurace, tak ani všechna slova nemají hovorovou podobu.

(...)

ZDROJ: <https://alzbetavintrova.cz/dekuju-je-take-spisovne/>

Úkol:

Uveď neutrální variantu hovorových slov, pokud existuje:

klikat —
husiti husiče
můžu mohl
táta otec
frčet

lítat let
panelák panelový dům
koukat

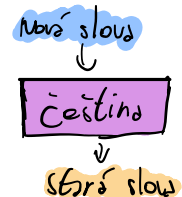
SSJČ — slovník spisovného jazyka českého

B) Slova knižní = jistá výrazová "vznešenost" (někdy je ovšem využívá parodie nebo humor) např. *odvětit, záhy, velebit, trýzeň, rámě, ...* Někdy splývají s archaismy.
zhrášlovat trýpení

C) Poetismy = slova užívaná v uměleckém stylu, většinou zastarávající či zastaralá; vyskytují se nejčastěji v poezii 19. století (*luna, blankyt, krůpěj, jitro*).
modrý lupka rýno

D) Slova dobově zabarvená

historismy označují věci již zaniklé (*tolar, sudlice, škorně, ...*)

archaismy označují věci stále existující, pro které jsou však již nové výrazy (*šlojíř = závoj, lučba = chemie, ...*)

neologismy – *nová slova, Eng, nové věci, které neexistovaly*

můj neologismus: *Podlověk*

ke vysoké trávě se pomalu polybala Podlověk

E) Odborné názvy, termíny

pouze jeden odborný význam

B) Nespisovná slovní zásoba

a. **Dialektismy – nářečí**

Více [ZDE](#)

*Podívejte se, jak může znát věta *Dej mouku z mlýna na vozík* v různých nářečích:*

- Střední Čechy, Praha: Dej mouku ze mlejna na vozejk.
- Střední Morava, Haná, Olomoucko: Dé móku ze mléna na vozék.
- Východní Morava, Zlínsko: Daj múku ze mlýna na vozík.
- Severní Morava, Slezsko, Opavsko: Daj muku ze mlyna na vozik.

- * Ju, to bilo více jako neska, to stromovi po polach.
- * (Ano, to bývalo více než dnes, těch stromů na polích. – střední Čechy, Litoměřice)
- * Snat nemisliš, že budu se suchou hubou tadi sedít.
- * (Snad si nemyslíš, že tu budu sedět se suchými ústy. – západní Čechy, Domažlicko)
- * Pan Cófal jede z Holomóca do Létovle, abe viděl rodné domek hanáckyho obra Drásala.
- * (Pan Coufal jede z Olomouce do Litovle, aby se podíval na rodný dům hanáckého obra Drásala. – střední Morava, Haná)
- * Když peče kula, tak hópnem na šalinu a přes štatl pila s muklama a kocnama na prígl.
- * (Když svítí slunce, tak nastoupíme do tramvaje a jedem přes město s děvčaty a chlapci na přehradu. – jižní Morava, Brno)
- * Ať čumiš jak ščur do ryny, tož paru takych příkladu, jak se tu vlastně dřysta.
- * (Ať se hodně divíš, tak pár příkladů, jak se tu vlastně mluví. – severní Morava, Ostrava)
- * Hele koukej, tamhle je vopuštěná vejtahová šachta.
- * (Podívej se, tamhle opuštěná výtahová šachta. – střední Čechy, Praha)

b. **Obecná čeština – interdialekt**

Jde o směs nářečí a hovorové češtiny. Objevuje se na celém území naší republiky (*Ty tvý malý holky šly s těma cizíma klukama na ten novej film.*)

c. **Slova oblastní (regionalismy), tzv. čechismy** užívané převážně v Čechách a **moravismy** užívané na Moravě a ve Slezsku

špitat
přišel dlouho
hlemýžď
biják
posvícení
syrečky
krám
haluz
sodovka

zavazet
dědina
duchna
rožnout
baňka
plytký talíř
suk
sdělat

d. **profesionalismy**

e. **slang**

f. **argot** (pro věci)
přezdívkas pro trestný čin
železo → zbroj
chlapci → cizáci

Slova expresivní

- vyjadřují citovost
- mohou patřit do spisovné i nespisovné slovní zásoby

a) **lichotivá**

- **zdrobněliny**
- **eufemismy** – zjemnění, např. zesnout, skonat, indisponovaný apod.
- **slova familiární** – slova užívaná v důvěrném styku (miláček, pejsánek)
- **dětská slova** – užívaná dospělými při rozhovoru s dětmi (hačat, papu)

b) **hanlivá**

barabizna, herka, křáp

- **vulgární**
- **dysfemismy** – opak eufemismů, záměrné zhrubnutí výrazu (*chcípnout, mrzák*)

C) Vrstva slov cizích

Latina (např. *cyklus, republika, student, univerzita*)

Řečtina (*demokracie, hyperbola*).

Ialština (*moderato, legato, adagio, piano*)

Francouzština (*manžeta, fazóna, flanel; paštika, želatina; impresionismus, rokoko; arabeska, pirueta*).

Němčina (*halěr, helma, mince, plotna, punčocha*).

Ruština (*náčelník, vesmír, vzduch*)

Polština (*kořalka, okres, vzor*)

atd.

V současné době probíhá přejímání slov především z **angličtiny** (*snowboard, skateboard, time out, skener, internet, server,...*)